

Fiskehejrens (*Ardea cinerea*) udbredelse i Danmark 1968

Af
TOMMY DYBBRO

(With a Summary in English: *Distribution of the Grey Heron (Ardea cinerea)*
in Denmark 1968.)

INDHOLD

Indledning	45	Bestandsændringer i andre lande	59
Materialet	46	Bestandsændringer fra år til år	60
Vurderingen af det indsamlede materiale ..	47	Koloniernes størrelse	61
Oversigt over de i 1968 kendte danske hej- rekolonier	48	Ungekuldernes størrelse	64
Kolonier, der er forsvundet i perioden 1953 -68, samt ældre kolonier, der ikke er nævnt af LYNEBORG JENSEN i 1954	54	Redetræernes art	65
Hejrebestandens ændringer siden 1953	57	Områder hvor Fiskehejren ikke yngler	66
Årsager til forskydning i den danske yngle- bestand	58	Resumé	67
		Summary in English	67
		Litteratur	69

INDLEDNING

Der er her i landet tidligere foretaget optælling af ynglebestanden af Fiskehejre (*Ardea cinerea*) ialt fire gange. I 1910-11 af V. WEIBÜLL (1912), i 1927 af V. HOLSTEIN (1927), i 1944-45 af CHR. KRÜGER (1946) og endelig i 1952-53 af LEIF LYNEBORG JENSEN (1954).

Det måtte derfor i 1968 være rimeligt at supplere disse undersøgelser med endnu en optælling. Fra mange sider havde man på Zoologisk Museum oplysninger om væsentlige ændringer i en del kolonier samt om nye kolonier, der var opstået og gamle, der var forsvundet. Jeg påbegyndte derfor under velvillig assistance fra N. O. PREUSS en større indsamlingskampagne, hvis metoder jeg vil omtale i det følgende afsnit.

Hovedformålet var at få en opgørelse over artens udbredelse og talmæssige fordeling i Danmark samt belyse eventuelle ændringer, såvel økologiske som zoogeografiske.

Efterhånden som bearbejdelsen af materialet skred frem, blev flere og flere emner involveret, og det er resultaterne og overvejelserne af alle disse ting, der forelægges i denne artikel.

En varm tak skal rettes til alle de mange personer, som har sendt mig deres oplysninger.

I den forbindelse vil jeg rette en speciel tak til JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN, der har overladt mig et meget stort materiale, som de har indsamlet under de-

res omfattende ringmærkningsvirksomhed i mange af landets hejrekolonier.

Særlig mange værdifulde oplysninger er endvidere kommet fra JØRGEN BANG, THORKILD DUCH, LINDHARD HANSEN, P. MILTON HANSEN, POUL HALD MORTENSEN, KNUD NØRREGÅRD og EGON PETERSEN.

Cand. mag. NIELS OTTO PREUSS takkes for stor hjælp under hele undersøgelsens forløb samt for kritisk gennemlæsning af manuskriptet. Endelig takkes fru AGNETE VOLSØE for assistance ved den engelske oversættelse.

MATERIALET

Fremskaffelsen af det kildemateriale, som jeg anså for nødvendigt i forbindelse med undersøgelsen, blev tilvejebragt på flere forskellige måder, af hvilke de tre vigtigste var:

1. Forespørgsel via brev til en række personer over hele landet, der formodedes at have kendskab til, om der ynglede Fiskehejrer på deres hjemegn. Hvis dette var tilfældet, blev de bedt om at foretage optælling i kolonien.
2. Opfordring i aviser og fagtidsskrifter til alle, der kendte til ynglende Fiskehejrer, om at indsende oplysninger.
3. Egne besøg i kolonier.

Hvad angår punkt 1 blev der i dagene efter 1. marts 1968 med støtte fra Zoologisk Museum i København udsendt standardiserede breve, hvori frankerede svarkuverter til fremsendelse af oplysninger var indlagt. Ved hjælp af bogen »Danske Skovdistrikter« fandt jeg frem til adresserne på skovridere, skovfogeder etc., der repræsenterede alle større danske skov- og plantagedistrikter. Jeg kontaktede stort set alle østdanske distrikter over 100 ha. og alle jydsk over 300 ha. Dertil kom en række mindre skove, som på grund af deres tilsyneladende fordelagtige beliggenhed ud til fjorde, søer o. l. formodedes at kunne huse en hejrekoloni. Endelig naturligvis alle de lokaliteter, hvor der var koloni i 1953, eller hvor man havde kendskab til, at der var grundlagt én senere.

En anden kategori af breve sendtes til ornitologer, som jeg formodede kunne bidrage med optællinger i en eller flere kolonier, ikke mindst hejreringsmærkere, som måtte have særlige forudsætninger for at

fremkommer med værdifulde oplysninger.

I forbindelse med punkt 2 sendte jeg en kort meddelelse til de fleste af landets dagblade, hvori jeg fremhævede undersøgelsens formål og værdi samt hvortil man skulle fremsende sine oplysninger. I alt 21 dagblade bragte i dagene derefter et kortere eller længere stykke om dette. Endelig rettede jeg henvendelse til en del fagtidsskrifter, som alle uden undtagelse bragte min opfordring om at medvirke i undersøgelsen.

Redaktørerne af de pågældende dagblade og tidsskrifter bringes hermed min bedste tak.

Mine egne besøg med grundig optælling i enkelte kolonier havde nærmest karakter af en kontrol af de indkomne oplysninger, og da det hurtigt viste sig, at disse lå meget nær de tal, jeg selv kom frem til, anså jeg det for overflødigt at bruge lang tid på at rejse rundt og besøge alle Danmarks over hundrede hejrekolonier.

Tilsyneladende har kun to af de nævnte tre hovedmetoder til fremskaffelse af oplysninger større værdi i en undersøgelse som denne. Det drejer sig om punkterne 1 og 3.

Fra folk, som jeg formoder udelukkende har reflekteret på opfordringer i dagblade og tidsskrifter, modtog jeg kun ca. 30 breve, og af disse gav størstedelen endda ingen væsentlige bidrag. Det kan imidlertid godt tænkes, at en avisomtale om emnet måske har virket ansporende på en række af de over 500 personer, der fik et personligt brev, således at de derefter indsendte deres oplysninger. I hvert fald konstaterer-

des en stigning i antallet af modtagne svarbreve i dagene efter avismeddelelserne, der blev bragt ca. 3 uger efter, at de fleste breve var afsendt til folk rundt om i landet.

Af de ialt 543 personer, som jeg kontaktede, kom der svar fra 445, hvilket giver en svarprocent på 82. De fleste af disse svar indeholdt naturligvis meddelelse om, at der i den pågældende skov eller plantage ikke yngede hejrer, men også disse oplysninger er meget værdifulde i en faunistisk undersøgelse, idet man derigennem ved at indsætte dem på et kort, med større sikkerhed kan udtale sig om regioner, hvor arten tilsyneladende ikke er at finde. Hvis der nemlig haves mange sådanne oplysninger i et større område, kan man med rette anføre, at det sandsynligvis er udtryk for de faktiske tilstande og ikke skyldes mang-

lende feltornitologisk aktivitet i det pågældende område. Alt for mange faunistiske undersøgelser bærer desværre tydeligt præg af en manglende forståelse af dette forhold.

Som det fremgår af nævnte tal vedrørende svarprocent er en endog særdeles sikker bedømmelse af hejrebestanden derved blevet mulig. I langt de fleste tilfælde gælder det, at jeg fra samme koloni har oplysninger fra flere personer (op til 7), der uafhængig af hinanden har foretaget optællinger i kolonien. Dette medfører, hvor der er større afvigelser i tallene, ofte problemer med hensyn til vurderingen af det eksakte antal ynglepar, en vurdering, der må foretages ud fra flere forskellige kriterier, som jeg vil omtale i det følgende afsnit.

VURDERINGEN AF DET INDSAMLEDE MATERIALE

Der er den mulighed, at man i sin opgørelse kan anvende et gennemsnit af de opgivne talstørrelser for hver enkelt koloni og ved sammenlægning af disse størrelser få et rimeligt udtryk for landets samlede bestand. Dette synes ud fra et statistisk synspunkt at være meget acceptabelt, men egner sig efter min mening ikke i praksis. Man kan også sammentælle alle opgivne minimumstal fra de enkelte kolonier og alle maksimumstal og derved nå frem til to talstørrelser, hvorimellem det eksakte antal ynglepar må ligge. Dette vil imidlertid heller ikke blive tilfredsstillende, idet differencen mellem de to tal vil blive alt for stor, og ønsket om i sidste instans at kunne opgive et rimeligt tal så nær det faktiske som muligt, vil ikke blive honoreret. Det fremgår tydeligt af, at jeg ved anvendelse af denne fremgangsmåde ville være kommet til, at der her i landet yngler mellem 1387 og 2097 par Fiskehejrer.

I denne undersøgelse har jeg valgt at fastsætte et tal for hver enkelt koloni ud fra de givne oplysninger og har derfor måttet tage individuelle hensyn i hvert enkelt

tilfælde. Hvis eksempelvis tre meddelere, der har foretaget optællinger uafhængigt af hinanden, angiver henholdsvis 32, 28 og 26 par i en koloni medens en fjerde er kommet til 58, er det rimeligt at antage, at sidstnævnte måske blot har talt antallet af reder (også de ubeboede) eller, hvis det er sent på ynglesæsonen, medtaget en del flyvefærdige unger. I så fald bør oplysningen ikke medregnes. På den anden side kan to ornitologer fra en anden koloni begge være kommet til 6 par, medens en tredje angiver 19 par. Hvis den sidstnævnte i dette tilfælde er ringmærker i kolonien og derfor har set alle rederne efter for unger, er der mest grund til at tillægge hans resultater størst betydning. De andre har måske ikke iagttaget hele kolonien, der f. eks. i nåleskov kan være svær at overskue, eller de har på anden måde undervurderet bestanden.

Det er ud fra bl. a. sådanne kriterier, at jeg har bestemt det tal, der i efterfølgende opgørelse over de enkelte kolonier er anført efter redetræernes art.

OVERSIGT OVER DE I 1968 KENDTE DANSKE HEJREKOLONIER

Ved gennemgang af de enkelte hejrekolonier er benyttet en videreførelse af det princip, som LYNEBORG JENSEN anvendte i sin artikel fra 1954 (JENSEN 1954). Benævnelsen af kolonierne er den samme, og hvis nye kolonier er kommet til, har de fået nyt stort bogstav, de ældst grundlagte først og derefter fremdeles.

Efter lokaliteten er redetræernes art nævnt og derefter det fastsatte antal ynglepar. Så følger antallet af par i 1953 eller, hvis kolonien først er kendt senere, da det

ældst kendte yngleår. I næste afsnit nævnes derefter alle de oplysninger, der er indkommet om den enkelte koloni, samt i parentes hvem oplysningerne er kommet fra. Er der flere personer, der har oplysninger fra en koloni, anføres den enkelte meddelers initialer efter de oplyste tal. Endelig er alle meddeleres navne anført til sidst.

Oversigten, der følger nedenfor viser, at ynglebestanden i Danmark i 1968 er opgjort til 1883 par.

Distrikt 4.

A. Hammer bakker. Gran sp. (*Pinaceae*). 2 par. Første kendte yngleår 1968: 2 par (THORKILD DUCH).

Distrikt 5.

A. Aggersborg. Rødgran (*Picea abies*). 25 par. Kendt fra 1965: 25 par. 1966: 25 par. 1967: 25 par (JL og TS), ca. 20 par (TD). 1968: 25 par (JL og TS), 25 par (TD). (THORKILD DUCH, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 6.

A. Oddershedegård plantage (Skovsted). Ædelgran (*Abies alba*). 35 par. 1953: 15 par. 1962: ca. 45 par (ringmærket 60 unger). 1964: ca. 65 par. 1965: ca. 55 par (PHM), 35 par. 1966: ca. 35 par (HS). 1967: ca. 16 par. 1968: ca. 10 par (HS), 8 par (JJ), ca. 35 par (PHM). (JENS JUSTESEN, POUL HALD-MORTENSEN, HENNING SKOV, HOLGER SØNDERGÅRD).
C. Vilsbøl plantage. Ædelgran (*Abies alba*). 18 par. Kendt fra 1964: 6-8 par. 1965: 7 par (PHM). 1966: 3 par (TD). 1967: 3 par (PEJ). 1968: 20 par (TD), 6 par (PEJ), ca. 15 par (PHM). (THORKILD DUCH, P. EJLSKOV JENSEN, POUL HALD MORTENSEN).

Distrikt 7.

B. Lodbjerg plantage. Sitkagran (*Picea sitchensis*). 25 par. Kendt fra 1952: ? par (PHM). 1964: ca. 10 par (LG). 1965: ca. 15 par (HS), 28 par (PHM). 1967: ca. 10 par (LG), 20-25 par (PJH). 1968: ca. 10 par (LG), 23 par (PJH), ca. 30 par (PHM).

(L. GELEFF, POUL J. HEBESGÅRD, POUL HALD MORTENSEN, HOLGER SØNDERGÅRD).

Distrikt 9.

C. Ved Harre vig. Gran sp. (*Pinaceae*). 30 par. Ukendt alder. 1968: 10-12 par (CN ifølge D), 25-35 par (OL). (DALGÅRD, O. LÆSSØE, CARL NØRGÅRD).

Distrikt 10.

B. Vår skov. Gran sp. (*Pinaceae*). 1 par. Kendt fra 1956: ca. 20 par. 1957-67: 0 par. 1968: 1 par (K. ANDERSEN).
C. Halkær skov. Gran sp. (*Pinaceae*). 15 par. »Koloni i mange år«. 1968: Skønnet 20 par (OL), 10-12 par (MG). (M. GLERUP, O. LÆSSØE).
D. Hornsgård (mellem Farstrup og Barmer). Gran sp. (*Pinaceae*). 4 par. Kendt fra 1967: 4 reder. 1968: Skønnet 4 par (O. LÆSSØE).
E. Mellem Staun og Barmer. Gran sp. (*Pinaceae*). 3 par. Kendt fra 1967: 3 reder. 1968: Skønnet 3-4 par (O. LÆSSØE).

Distrikt 11.

B. Havnø skov. Sitkagran (*Picea sitchensis*). 40 par. 1953: ? (se under 11F). 1966: 20 par (TD). 1967: 30-40 par (HB), ca. 25 par (CL). (THORKILD DUCH, HENRIK BRANDT, CARL LÜTTICHOU).
D. Rold skov (Nørreskøven). Sitkagran (*Picea sitchensis*) og rødgran (*P. abies*). 10 par. 1953: 20-30 par. 1965: 12 par. 1966: 15 par (TD), mindst 5 re-

der (PEJ). 1967: 6–8 par (JH), 11–15 par. 1968: 10 par (TD), 6 par (JH).

(THORKILD DUCH, JENS HVASS, POUL E. JENSEN).

F. Lounkær skov. Sitkagran (*Picea sitchensis*). 70 par.

1953: De under Havnø skov nævnte 60 par (JENSEN 1954) bør henregnes til Lounkær skov (LN). 1966: 30–40 par (TD). 1967: ca. 35 par (HB), ca. 80 par (LN). 1968: ca. 35 par (HB), ca. 80 par (LN), 70 par (TD).

(HENRIK BRANDT, THORKILD DUCH, LEIF NIELSEN).

Distrikt 13a.

I. Auning skov. Gran sp. (*Pinaceae*). 21 par. Kendt fra 1960.

1966: ca. 20 par. 1967: ca. 18 par. 1968: 21 par (AAGE KARLSKOV).

J. Estruplund skov. Rødgran (*Picea abies*). 4 par. Kendt fra 1960 (GH).

1967: 49 reder (EH), ca. 50 par. 1968: Enkelte par (GH), 4 par (EH).

(GEORG HANSEN, ERIK HØRNING).

Distrikt 13b.

B. Støvring skov. Bøg (*Fagus silvatica*). 2 par.

1953: 80–100 reder.

1967: 2 par. 1968: 2 par (CHR. REVENTLOW).

Distrikt 14.

B. Lindum skov. Bøg (*Fagus silvatica*). 61 par.

1953: 110 par.

1967: ca. 70 par. 1968: 61 par (KL), ca. 70 par (BJ).

(BIRGER JENSEN, KNUD LARSEN).

C. Skrikes plantage. Ædelgran (*Abies alba*). 7 par.

1953: 20 par.

1967: 5–6 par. 1968: 7 par (O. HERMANSEN).

J. Vinderslevholm skov. Ædelgran (*Abies alba*). 25 par.

Ukendt alder.

1966: 10–12 par (LK). 1967: 25–30 par. 1968: 25–30 par (HLM).

(LEO KORTEGÅRD, H. LADEKJÆR MIKKELSEN).

K. Ravnstrup plantage. Rødgran (*Picea abies*). 30 par.

Kendt fra 1963.

1967: 45–50 par. 1968: 45–50 par (KC), 19 reder (ESP).

(KNUD CHRISTENSEN, E. SCHØLER PEDERSEN).

L. Bidstrup skov. Gran sp. (*Pinaceae*). 10 par.

Ukendt alder.

1967: ca. 10 par. 1968: ca. 10 par (KNUD NØRREGÅRD).

Distrikt 15.

H. Estvadgård plantage. Sitkagran (*Picea sitchensis*). 10 par.

Grundlagt 1968.

1968: 10 par (CARL NØRGÅRD).

Distrikt 16.

G. Agergård plantage. Gran sp. (*Pinaceae*). 3 par. 1953: 6 par.

1968: 3 par (L. FJELDGREN).

H. Ved Skærum mølle. Rødgran (*Picea abies*) og hvidgran (*P. glauca*). 50 par.

Grundlagt 1952 da kolonien i Stenumgård plantage forsvandt (KH).

1967: ca. 50 par (LW), ca. 50 par (KH), 50–60 par (NEF), ca. 50 par (TD).

(TOMMY DYBBRO, N. E. FRANZMANN, K. HANSEN, L. WILLEMOES).

Distrikt 17.

D. Ravnbjerg plantage Rødgran (*Picea abies*). 46 par.

Grundlagt 1962: 3 par (kommet fra Lundenæs plantage).

1967: 72 par. 1968: 38 par (AaJ), ca. 18 par (JA), 46 par (JHC).

(JOHS. ANDERSEN, J. HEDEGÅRD CHRISTENSEN, AAGE JENSEN).

E. Bølling plantage. Gran sp. (*Pinaceae*). 6 par. Grundlagt 1964.

1967: 5–6 par. 1968: 6 par (MOGENS B. ANDERSEN).

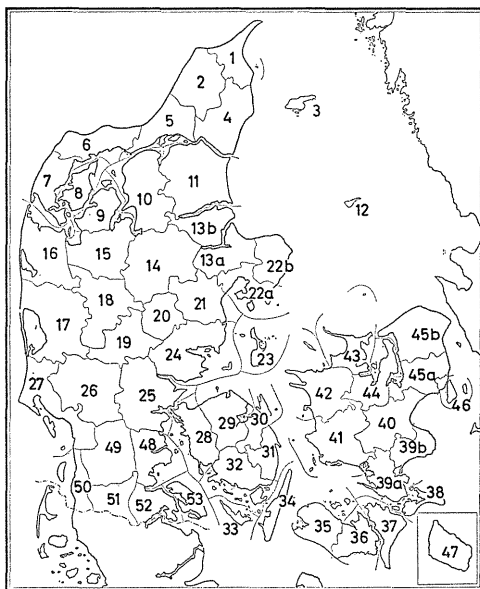

Fig. 1. Kortet viser de zootopografiske distrikter, hvori landet er opdelt. Numrene på disse distrikter er anvendt i oversigten over hejrekolonierne i Danmark.

Fig. 1. The map shows the topographical districts into which the country has been divided. The numbers of these districts are used in the list of the heronries in Denmark.

Distrikt 19.

D. Rørbæk skov. Gran sp. (*Pinaceae*). 7 par.
Ukendt alder.
1967: 6–7 par. 1968: 7–8 par (H. Ø. JENSEN).
E. Lindbjerg plantage. Rødgran (*Picea abies*).
10 par.
Ukendt alder.
1967: ca. 10 par. 1968: ca. 10 par (JØRGEN LARSEN).

Distrikt 20.

D. Ring skov. Rødgran (*Picea abies*). 12 par.
1953: ca. 35 par.
1967: 16 par. 1968: 9 par (EH), 10–15 par (HSM).
(E. HENRIKSEN, H. SKOTTE MØLLER).

Distrikt 21.

A. Moesgård skov. Bøg (*Fagus sylvatica*). 7 par.
1953: 6–8 par.
1964: ca. 10 par (THN). 1965: 7 par. 1966: 5 par. 1967: 5 par (SH), 2 par (KL). 1968: ca. 8 par (SH), 2 par (KL), 6 par (MS).
(SØREN HØJAGER, KJELD LADEFOGED, T. HVIID NIELSEN, MORTEN STRANGE).
B. Søbylunde skov. Sitkagran (*Picea sitchensis*) og lærk (*Larix sp.*). 5 par.
Ukendt alder.
1967: ca. 8 par. 1968: 5 par (T. BRÜEL).
C. Riis skov. Douglasgran (*Pseudotsuga taxifolia*). 2 par.
Ukendt alder.
1967: ca. 3 par. 1968: 2 par (T. BRÜEL).
D. Adslev skov. Rødgran (*Picea abies*). 4 par.
Ukendt alder.
1967: 4–5 reder. 1968: 3–4 par (H. ROUSING JUHL).

Distrikt 22a.

B. Kalø. Rødgran (*Picea abies*) og ædelgran (*Abies alba*). 16 par.
1953: 20–25 par.
1967: 16 par (TW), ca. 10 par. 1968: 6 par (JBT), 16 par (8 par i Hestehaven og 8 par i Ringelmosen) (TW).
(J. BJERG-THOMSEN, TH. WELLENDORF).
C. Dejred Øhoved. Sitkagran (*Picea sitchensis*). 16 par.
Grundlagt 1960.
1967: 14–18 par. 1968: 14–18 par (J. LYKKE SØRENSEN).

Distrikt 22b.

A. Jevshoved fredsskov. Bøg (*Fagus sylvatica*). 25 par.
1953: 18 reder.
1967: ca. 20–25 par. 1968: 25 par (JENS S. IVERSEN).

Distrikt 23.

A. Brattingsborg skov. Sitkagran (*Picea sitchensis*). 7 par.
1953: 10 reder.

1968: 7 reder (KL), 7 reder (BB).
(BØJE BENZON, K. LOMBERG).

Distrikt 24.

A. Vårsø. Bøg (*Fagus sylvatica*), eg (*Quercus sp.*), elm (*Ulmus sp.*), ask (*Fraxinus excelsior*) og lind (*Tilia sp.*). 80 par.
1953: 130–150 par.
1960: 104 par. 1961: 96 par. 1962: 90 par. 1964: 80 par. 1966: 70–75 par. 1967: ca. 80 par (HM), ca. 80 par (JL og TS). 1968: ca. 80 par (HM), 80 par (KEL), 80 par (JL og TS).
(JØRGEN LARSEN, K. E. LAURSEN, HARRY MADSEN, TORBEN SIMONSEN).
I. Gyllingnæs (Østsiden). Bøg (*Fagus sylvatica*). 3 par.
»Beboet i flere år«.
1967: 4 par. 1968: 3 par (C. WITTRUP JENSEN).
J. Nørreskoven (nær Odder). Bøg (*Fagus sylvatica*). 13 par.
Ukendt alder.
1966: Over 25 par. 1968: 12–15 par (KNUD NØRREGÅRD).
K. Ringkloster. Ædelgran (*Abies alba*). 4 par.
Ukendt alder.
1967: 6–8 reder. 1968: 3–4 par (H. ROUSING JUHL).

Distrikt 25.

H. Brøndsted skov. Douglasgran (*Pseudotsuga taxifolia*). 12 par.
Grundlagt omkring 1963.
1967: ca. 10 par (NCG), 12 par (KHJ). 1968: 10–12 par (NCG).
(N. C. GORMSEN, K. H. JENSEN).

Distrikt 28.

C. Fønsskov. Bøg (*Fagus sylvatica*), eg (*Quercus sp.*), lind (*Tilia sp.*), ask (*Fraxinus excelsior*), poppel (*Populus sp.*), rødgran (*Picea abies*). 55 par.
Ukendt alder.
1965: 65 par. 1966: 60 par. 1967: 52–55 par (JL og TS), ca. 25 par (PQ). 1968: 55 par (JL og TS), ca. 20 par (PQ).
(JØRGEN LARSEN, POUL QUISTGÅRD, TORBEN SIMONSEN).
D. Staurby skov. Bøg (*Fagus sylvatica*). 12 par.
»Koloni i lang tid« (PGJ).
1967: 11 reder (PGJ), 8 par (KT). 1968: 11 reder (PGJ), 8 par (KT), 16 par (KHJ), ca. 12 par (JL og TS).
(P. G. JENSEN, K. H. JENSEN, JØRGEN LARSEN, K. THORUP, TORBEN SIMONSEN).
E. Løgismose skov. Bøg (*Fagus sylvatica*) og gran (*Pinaceae*). 10 par.
Grundlagt 1962.
1965: 15 par. 1966: 12 par. 1967: 10 par. 1968: 10 par (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 29.

B. Egebjerggård storskov. Eg (*Quercus sp.*). 42 par.

1953: ca. 40 par.

1967: 35 par (BK), ca. 30 par (JK), ca. 20 par (JL og TS). 1968: 42 par (BK), ca. 45 par (JK), ca. 20 par (JL og TS), 15–20 par (LH).

(LISE HAFSTRØM, B. KNUDSEN, J. KROGH, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN).

D. Østrup (Otterup). Rødgran (*Picea abies*). 12 par.

Kendt fra 1964.

1964: 25 par. 1965: 23 par. 1966: 18 par. 1967: 15 par. 1968: 12 par (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

F. Elvedgård skov. Ædelgran (*Abies alba*). 1 par.

Kendt fra 1964.

1964: 3 par. 1965: 3 par. 1967: 1 par. 1968: 1 par (P. WEDEL-HEINEN).

Distrikt 30.

A. Hverringe. Bøg (*Fagus sylvatica*). 12 par.

1953: ca. 45 par.

1963–66: 9 par. 1967: 9 par (JL og TS), 10 par (JRA), 14 par (EH). 1968: 9–11 par (JL og TS), 14–15 par (EH), 12–14 par (JRA).

(J. RING-ANDERSEN, E. HOGSTAD, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN).

C. Brochdorff. Sitkagran (*Picea sitchensis*) og rødgran (*P. abies*). 20 par.

Kendt fra 1961.

1961: 1 rede set (LH). 1963: 20 par. 1964: 15 par (JL og TS), 7 par (PB). 1965: 10 par. 1966: 10 par. 1967: ca. 15 par (JL og TS), 7–8 par (RPJ). 1968: ca. 20 par (JL og TS), 23 par (RPJ). (PER BOJE, LISE HAFSTRØM, R. P. JØRGENSEN, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN).

E. Ulriksholm. Rødgran (*Picea abies*). 5 par.

Kendt fra 1963 (KAH).

1965: 3 par. 1966: 8 par. 1967: 8 par (JL og TS), 10–12 par. 1968: 6 par (KAH), 5 par (JL og TS).

(K. A. HAUSTRUP, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 31.

D. Bøllevej skov. Gran sp. (*Pinaceae*). 2 par. Grundlagt 1967.

1967: 5 par. 1968: 1–2 par (BENT HYLSEBECH-JENSEN).

Distrikt 32.

B. Brændegårdssøen. Bøg (*Fagus sylvatica*), lind (*Tilia sp.*), elm (*Ulmus sp.*), ask (*Fraxinus excelsior*), 20 par.

1953: 7 par.

1963–66: 20–22 par. 1967: ca. 20 par. 1968: 20 par (JL og TS), 15–20 par (TU), 30 reder (EH).

(E. HOGSTAD, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN, THORLACIUS-USSING).

D. Tåsinge nærreskov. Rødgran (*Picea abies*). 26 par.

1953: ca. 40 par.

1963: ca. 60 par. 1964: ca. 65 par. 1965: ca. 70 par. 1966: ca. 75 par. 1967: ca. 75 par (JL og TS), 8–10 par (OH). 1968: ca. 10 par (AN), 26 par (JB).

(JØRGEN BANG, JØRGEN LARSEN, A. NØRGÅRD, TORBEN SIMONSEN).

G. Dyreborg skov. Eg (*Quercus sp.*). 25 par.

Ynglet i 40'erne, derefter forsvundet.

1965–66: 20–25 par. 1967: ca. 25 par. 1968: ca. 25 par (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 34.

F. Konabbe skov (Skovsgård). Bøg (*Fagus sylvatica*). 14 par.

Kendt fra 1959.

1959: 32 par. 1960: nær 50 par. 1967: 18 par. 1968: 14 par (K. O. JENSEN).

G. Fårevejle skov. Rødgran (*Picea abies*). 10 par. Kendt fra 1964.

1964: ca. 15 par (NR). 1968: ca. 10 reder (OA). (OLE ANDERSEN, NIELS ROSENBERG).

Distrikt 35.

A. Vejlsø skov. Bøg (*Fagus sylvatica*). 7 par.

1953: 4 reder.

1959: 6–7 reder (AP). 1961–66: 12–15 par. 1967: 6 par. 1968: 7 par (EHJ).

(E. H. JOHNSEN, A. PETERSEN).

D. Torrig skov. Rødgran (*Picea abies*). 6 par.

1953: 18 par.

1967: ca. 15 par (HM), ca. 8 par. 1968: ca. 6 par (HK).

(H. KRANKER, H. MELTOFFE).

F. Frederiksdal skov. Eg (*Quercus sp.*). 12 par.

1953: 16 par.

1967: ca. 14 par. 1968: 12 par (JON KRABBE).

G. Vintersborg skov. Bøg (*Fagus sylvatica*). 3 par. 1953: ca. 10 par.

1967: 3 par. 1968: 3 par (A. OLSEN).

H. Egholmgård skov. Rødgran (*Picea abies*). 4 par.

»Begyndte for 10–15 år siden«.

1967: ca. 8 par. 1968: ca. 4 par (OLE MARTH-OLSEN).

I. Gammelgård skov. Bøg (*Fagus sylvatica*). 1 par. Grundlagt 1964.

1967: 1 par. 1968: 1 par (J. CHR. MADSEN).

Distrikt 36.

A. Fuglsang storskov. Bøg (*Fagus sylvatica*). 35 par.

1953: ca. 33 par.

1968: 22 par (PMH), 22 par (HO), 34 beboede reder (LH), 36 reder (FA).

(F. ALBRECHTSEN, LINDHARD HANSEN, P. MILTON HANSEN, H. OLSEN).

B. Ålholm hestehave. Bøg (*Fagus silvatica*). 37 par.

1952: 51 par. 1953: Ukendt antal.

1967: 15 par. 1968: 10 par (SA), 37 par (LH).

(S. ANDERSEN, LINDHARD HANSEN).

D. Knuthenborg park. Eg (*Quercus sp.*). 20 par. 1952: ca. 25 par.

1967: ca. 12-14 par. 1968: ca. 10 par (JR), 22 beboede reder (LH).

(LINDHARD HANSEN, J. RASMUSSEN).

F. Dornæs (Søholt). Rødgran (*Picea abies*). 12 par.

Kendt fra 1966.

1966: 30 reder (CAB). 1967: 10-12 par. 1968: 10-12 par (GGU), 8 reder (LH), 15-20 par (PMH). (C. A. BLUME, LINDHARD HANSEN, P. MILTON HANSEN, G. G. ULRICH).

G. Askø (Maribo sø). Eg (*Quercus sp.*), ask (*Fraxinus excelsior*), el (*Alnus sp.*). 9 par.

Kendt fra 1968.

1968: 9 par (LINDHARD HANSEN).

Distrikt 37.

F. Resle skov. Eg (*Quercus sp.*). 10 par.

1953: ca. 10 par.

1967: ca. 15-18 par. 1968: 6 par (TD), 6 par (PMH), 13 reder (LH).

(TH. DAHL, LINDHARD HANSEN, P. MILTON HANSEN).

G. Sortsø hestehave. Gran sp. (*Pinaceae*). 7 par. 1953: 12 par (LH).

1967: 0 reder. 1968: 6-8 par (PMH).

(LINDHARD HANSEN, POUL MILTON HANSEN).

I. Vennerslund sønderskov. Gran sp. (*Pinaceae*), fyr sp. (*Pinus sp.*), Bøg (*Fagus silvatica*). 20 par.

»Kendt i en del år« (JS).

1967: 8 reder. 1968: ca. 20 par (PMH), ca. 20 par (JS).

(P. MILTON HANSEN, JØRGEN SENSTIUS).

Distrikt 38.

A. Bogø-Tærø. Gran sp. (*Pinaceae*). 13 par.

»Grundlagt for ca. 10 år siden«.

Kolonien har skiftet mellem Bogø og Tærø. Fra 1966 kun på Tærø.

1967: 12-14 par. 1968: 12-14 par (CHR. LINNET).

Distrikt 39a.

C. Melte skov. Bøg (*Fagus silvatica*). 12 par.

1953: ca. 20 par.

1967: ca. 40 par (SHM), 10 par (BN), 8-15 par (LF). 1968: 12 par (BN), 8-15 par (LF), 6-7 par (KN).

(L. FERDINAND, S. H. MØLGAARD, BIRGER NIELSEN, KNUD NØRREGÅRD).

E. Viemose hestehave. Eg (*Quercus sp.*). 1 par.

1953: ca. 100 reder.

1967: 2 par. 1968: 1 par (HELGE PETERSEN).

G. Hejreskov. Bøg (*Fagus silvatica*). 4 par.

1936: 2 par.

1968: 2 par (BN), 6-7 reder (KN).

(BIRGER NIELSEN, KNUD NØRREGÅRD).

I. Jarskov. Rødgran (*Picea abies*) og douglasgran (*Pseudotsuga taxifolia*). 15 par.

Ukendt alder.

1967: 30 par (AJK), 15-20 par (FKH). 1968: 10-12 par (AJK), 25 par (KN), 11 par (FJ), 8-10 par (FKH), ca. 15 par (TD).

(TOMMY DYBBRO, F. KROGH HANSEN, FLEMMING JENSEN, A. J. KASPERSEN, KNUD NØRREGÅRD).

Distrikt 39b.

A. Gjorslev bøgeskov. Bøg (*Fagus silvatica*). 13 par.

1945: ca. 80 reder.

1967: ca. 18 par (HP), 8-9 par (RP). 1968: ca. 10 par (HP), 12-14 par (RP).

(H. PETERSEN, R. PETERSEN).

C. Vemmetofte vesterskov. Eg (*Quercus sp.*). 6 par.

1953: 11 par.

1967: 7 par (NWO). 1968: 6 par (JL), 6-7 par (NWO).

(JØRGEN LASSEN, N. WESTRUP OLSEN).

Distrikt 40.

E. Skjoldenæsholm Gran sp. (*Pinaceae*). 1 par.

Kendt fra 1968.

1968: 1 par (A. KNUDSEN).

Distrikt 41.

F. Ormø. Eg (*Quercus sp.*), Bøg (*Fagus silvatica*). 45 par.

1953: ca. 40 par.

1967: 60-80 par (RV), 39 beboede reder (JD), ca. 35 par (KP). 1968: ca. 50 par (TD), 42 par (RV og TK), 48 par (KP).

(TOMMY DYBBRO, JAN DYCK, THOMAS KIØRBOE, RASMUS VIGEN, KAJ PEDERSEN).

H. Vedsøvang. Rødgran (*Picea abies*). 7 par.

1953: 1 par.

1967: 6-7 par. 1968: 6-7 par (OLE SCHELDE).

J. Lille bøgeskov. Rødgran (*Picea abies*). 6 par.

Grundlagt 1964 (fra Store bøgeskov).

1967: 3 par (TK), 4-5 par (BP). 1968: 4 par (TK), 9 par (BP).

(TH. KASPERSEN, BØRGE PETERSEN).

Distrikt 42.

A. Trustrup skov. Ædelgran (*Abies alba*). 8 par. Gammel koloni fra 19. årh.

1967: 20 reder (ÅS), 5-6 par (CM). 1968: ca. 10 reder (ÅS), 8 par (CM).

(CHR. MÜLLER, ÅGE SCHWARTZ).

E. Snevrisk skov. Hvidgran (*Picea glauca*). 8 par. 1953: 20-25 par.

1967: ca. 4 par (GF), 5–6 par (CM). 1968: ca. 6 par (GF), 8 par (CM), 8 par (JS).

(G. FAYE, CHR. MÜLLER, JOHS. SØRENSEN).

F. Asnæs forskov. Ædelgran (*Abies alba*). 8 par Grundlagt 1960.

1967: 15 par. 1968: 5 par (RA), 10 par (JS).

(RÅE-ANDERSEN, JOHS. SØRENSEN).

G. Asnæs vesterskov. Ædelgran (*Abies alba*), douglasgran (*Pseudotsuga taxifolia*) 2 par. Grundlagt 1967.

1967: 2 par. 1968: 2 par (RÅE-ANDERSEN).

Distrikt 43.

B. Høsehalsen. Rødgran (*Picea abies*), skovfyr (*Pinus silvestris*). 49 par.

1953: 43 par.

1967: 22 par (EJS), ca. 30 par (FB). 1968: 18 par (EJS), 49 par (EP).

(FLEMMING BYSKOV, EGON PETERSEN, E. J. SØRENSEN).

Distrikt 44.

E. Ordrup skov. Rødgran (*Picea abies*). 12 par.

1953: 20 par.

1967: 15 par. 1968: 12 par (K. HEMMERSAM).

Distrikt 45a.

A. Bognæs. Bøg (*Fagus silvatica*), lærk (*Larix sp.*), rødgran (*Picea abies*). 110 par.

Koloni i forrige årh. Genopstået omkring 1957.

1957: 15 par. 1958: ca. 20 par. 1959: ca. 30 par.

1960: 36 par. 1961: 53 par (FJ). 1967: ca. 100 par (CJK), 100 reder (FJ). 1968: ca. 100 par (CJK), over 100 par (FJ), 110–115 par (SA).

(STEN ASBIRK, FREDY JENSEN, C. J. KNACK).

Distrikt 45b.

A. St. Lyngby skov. Bøg (*Fagus silvatica*), eg (*Quercus sp.*). 30 par.

1953: 100–110 reder.

1967: 35 par. 1968: 48 par (BS), 21 par (BH), 17–20 reder (CW).

(BENNY HANSEN, B. SEHESTED, CARL WEISMANN).

C. Nejede vesterskov. Rødgran (*Picea abies*), ædelgran (*Abies alba*). 8 par.

Koloni indtil 1934.

1964: 7 par (HMP). 1965: 19 par (PH). 1967: 10 par (PP), 10 reder (PH), 10 par. 1968: 9 par (SEP), ca. 8 reder (CW), 7 par (PP), 7 par (OHP).

(PETER HERMANSEN, POUL PEDERSEN, HENRIK MØRUP-PETERSEN, SVEN-ERIK PETERSEN, OLE HØEGH-POST, CARL WEISMANN).

F. Munkegårds hegn. Bøg (*Fagus silvatica*). 14 par.

1953: 5 par.

1967: 5 par. 1968: 5 par (SB), 19 par (HB).

(H. BECH, S. BØDKER).

I. Stumpedyse hegn. Rødgran (*Picea abies*), ædelgran (*Abies alba*). 3 par.

Kendt fra 1965.

1965: 16 par. 1966: 21 par. 1967: 10 par. 1968: 3 par (OHP), 4 par (HS).

(OLE HØEGH-POST, HØRSHOLM SKOVDISTRIKT).

J. Ullerødgård. Gran sp. (*Pinaceae*). 2 par.

Kendt fra 1968.

1968: 2 par (HØRSHOLM SKOVDISTRIKT).

L. Grønnesse skov. Ask (*Fraxinus excelsior*). 1 par.

Kendt fra 1968.

1968: 1 par (PETER V. CHRISTENSEN).

M. Sonnerup skov (ved Arresø). Bøg (*Fagus silvatica*). 3 par.

Grundlagt 1968.

1968: 3 reder (B. SEHESTED).

Distrikt 48.

C. Stevelt skov. Bøg (*Fagus silvatica*). 40 par.

1953: ca. 60 par.

1966: ca. 60 reder (JL og TS). 1967: ca. 40 par (SE), 40–50 par (HN). 1968: 33 par (SE), 40–50 par (HN).

(SØREN ESSENDROP, JØRGEN LARSEN, HANS NISSEN, TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 49.

G. Birkelev plantage. Sitkagran (*Picea sitchensis*). 60 par.

1953: 14 par.

1967: 78 par (JB), ca. 70 par (JS). 1968: 54 reder med unger (JB), 60–70 par (JS).

(JØRGEN BANG, J. SCHMIDT).

Distrikt 50.

A. Gallehus skov. Bøg (*Fagus silvatica*). 6 par.

1929–32: 5–8 par.

1967: 4 par. 1968: 6 par (PER JESPERSEN).

D. Nær Sdr. Skast. Rødgran (*Picea abies*) og sitkagran (*Picea sitchensis*). 32 par.

Kendt fra 1966.

1966: 20–25 par. 1967: 25 par. 1968: 30 par (JL og TS), 35 par (JB).

(JØRGEN BANG, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 51.

B. Grøngård plantage (nær Jejsing). Rødgran (*Picea abies*). 25 par.

1953: 14–20 par.

1965: 20–25 par. 1966: 20–25 par. 1967: 22–25 par. 1968: 25 par (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

E. Ubjærg (Bjærgemark Lund). Bøg (*Fagus silvatica*), elm (*Alnus sp.*), gran sp. (*Pinaceae*). 8 par.

Kendt fra 1965.

1967: ca. 10 par. 1968: 8 par (KNUD NØRREGÅRD).

Distrikt 52.

A. Skelde Kobbelskov. Bøg (*Fagus silvatica*). 7 par.

1953: ca. 40 par.

1967: 20 par (BM), 7 reder (EI), 28–30 par (JL og TS). 1968: 10 par (BM), 6–8 par (EI).

(EGON IVERSEN, JØRGEN LARSEN, BØRGE MADSEN, TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 53.

A. Arnkils Fredsskov. Bøg (*Fagus silvatica*), ædelgran (*Abies alba*). 70 par.

1953: 28 par.

1961: ca. 100 reder (SC). 1967: 25 par (BM), 40–50 reder (EI), 65 par (JL og TS). 1968: 60 reder (TH), 30 par (BM), 70–80 par (EI), 60–70 par (JL og TS).

(STEN CHRISTENSEN, TROELS HULGÅRD, E. IVERSEN, JØRGEN LARSEN, B. MADSEN, TORBEN SIMONSEN).

B. Lambjerg Indtægt. Bøg (*Fagus silvatica*), gran sp. (*Pinaceae*). 3 par.

1953: 30–40 par.

1967: ca. 10 par (TT), 6 reder (EI), 3 par (JL og TS). 1968: 3 reder (TH), 4 par (TT), 3 par (JL og TS).

(TROELS HULGÅRD, EGON IVERSEN, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN, T. THORLEIFSSON).

D. Hørup skov. Bøg (*Fagus silvatica*). 24 par.

Kendt fra 1967.

1967: 24 reder. 1968: 22 reder (TT), 24 reder (EI).

(EGON IVERSEN, T. THORLEIFSSON).

E. Havnbjerg skov. Bøg (*Fagus silvatica*). 2 par.

Kendt fra 1967.

1967: 3 par (OHJ), 2 par. 1968: 2 par (JL og TS).

(OLE HAVE JØRGENSEN, JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN).

KOLONIER, DER ER FORSVUNDET I PERIODEN 1953–68,
SAMT ÆLDRE KOLONIER, DER IKKE ER NÆVNT AF LYNEBORG JENSEN I 1954

Distrikt 1.

A. Åsholm skov (ved Bindslev).

Ukendt alder.

I 1960'erne: 6–7 par. 1966: 1 par. 1967: 1 par. 1968: Ikke iagttaget (AXEL THRANE).

Distrikt 6.

B. Østerild klitplantage.

1953: 8 par.

1954: ca. 15 par. 1955: Sidste yngleår (JENS JØRGEN LEERHØY i. f. TH. KROGH).

Distrikt 7.

A. Hvidbjerg klitplantage.

1953: Grundlagt.

1954: 8 par, derefter forsvundet (K. RAVN).

Distrikt 9.

A. Kærgårdsholm plantage.

1953: 12 par.

»Der er ikke hejrer mere« (CARL NØRGÅRD).

B. Møllerup plantage.

1953: 3 par.

»Har ikke været der i mange år« (CARL NØRGÅRD).

Distrikt 10.

A. Lynderupgård plantage.

1953: 6–8 par.

Forsvundet i midten af 50'erne (JENS KJELDSSEN).

Distrikt 11.

C. Hovheden plantage.

1952: 50–60 reder.

»Ikke koloni i mange år« (P. JENSEN).

Distrikt 13a.

H. Fjeld skov.

»Koloni i 15 år«.

1967: 3–4 par. 1968: 0 par (V. ESTRUP).

Distrikt 13b.

A. Gjessinggård skov.

1953: 3 par.

»Ikke hejrekoloni i adskillige år« (H. v. FOLSACH).

C. Sødringsholm skov.

Kendt fra 1967.

1967: Fundet 4–5 reder (TORBEN HANSEN). 1968:

Ruger ikke (ÅGE DEGN).

Distrikt 14.

F. Sødal skov.

1953: 40 reder.

1955–58: 10–12 reder, derefter forsvundet (LÜTZAU LUND).

G. Boskov.

1953: 10 par.

Ca. 1962: 8–10 par, derefter forsvundet (ERLING JUNCHER).

H. Borre skov.

1953: ca. 15 par.

1955: Sidste yngleår (ERLING JUNCHER).

Distrikt 15.

A. Dalgas plantage.

1953: 24 par.

»Forsvundet 1953, da redetræerne væltede« (CHR. DEIN).

D. Thorsdal plantage.

1953: 8 par.

»Ynglede sidst i 1954, da redetræerne fældedes« (KNUD CHRISTENSEN).

G. Skyldvad plantage.

1953: 1 par.

Forholdene ukendt.

Distrikt 16.

D. Stroustrup plantage.

1953: 8–10 par.

»Eksisterer ikke mere« (K. HANSEN).

E. Klosterhede plantage.

1953: 12–15 par.

Forsvundet for 10–15 år siden (A. K. ESBJÆRG, J. B. OLESEN, K. NEDERGÅRD-HANSEN).

I. Tonsbjerg ved Flynder kirke.

Kendt fra 1967.

1967: 3 par. 1968: 0 par (L. FJELDGRN).

Distrikt 17.

B. Lundenæs plantage.

1953: 89 par.

1964: ca. 50 par. 1965–66: ca. 25 par, derefter flyttet til Ravnsbjerg (17D) (K. CHRISTENSEN).

Distrikt 20.

G. Velling skov.

»Et enkelt par for ca. 10 år siden« (E. CORRELL).

Distrikt 24.

G. Teglum ved Baastrup.

Kendt fra 1967.

1967: 5–6 reder. 1968: Forsvundet (H. ROUSING JUHL).

Distrikt 25.

F. Baggesholm plantage.

1953: 6 par.

1962–66: 7–8 par (OLE HAVE JØRGENSEN). 1967–68: Ingen oplysninger.

I. Skibet skov.

Ukendt alder.

Beboet indtil omkring 1961 (ERIK CHRISTENSEN).

Distrikt 26.

A. Bjøvlund-Åstrup plantage.

Koloni sidst i 40'erne (ARNE FRIBORG).

Distrikt 28.

A. Fæno.

1953: 38 reder.

Flyttet til Fønsskov i begyndelsen af 60'erne (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

B. Gamborg fjord.

1953: 20 par.

Forholdene i de senere år er ikke kendt. Kolonien forsvundet (JØRGEN LARSEN, TORBEN SIMONSEN).

F. Søholm sø (Glamsbjerg).

Kendt fra 1965.

1965: 1 par. Lokalteten ikke besøgt senere (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 29.

E. Langesø.

Kendt fra 1965.

1965: 1 par. Lokalteten ikke besøgt senere (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

Distrikt 30.

B. Carolinelund skov.

1953: 15 par.

1963: ca. 25 par, sidste yngleår, flyttet til Råbæk skov (30D) (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

D. Råbæk skov.

Kendt fra 1964.

1964: ca. 10 par. 1965: Flyttet til Ulriksholm skov (30E) (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

F. Mejlø (nær Fynshoved).

1945: 4 reder i tjørn (R. P. JØRGENSEN).

G. Vejlø kalv (nær Fynshoved).

Kendt fra 1966.

1966–67: 1 rede i tjørn (E. HOGSTAD).

Distrikt 31.

B. Kajbergskoven.

1953: Ukendt antal.

1962: ca. 30 par (JØRGEN RABØL). 1965: 20 par.

1966–67: ca. 20–25 par. 1968: Forsvundet (BENT HYLSEBECH-JENSEN).

Distrikt 32.

E. Nakkebølle skov.

1953: ca. 12 par.

»Ikke koloni efter at fjorden er udtørret« (JØRGEN LARSEN og TORBEN SIMONSEN).

H. Bregninge skov.

Kendt fra 1960.

1960–62: 2 reder (A. NØRREGÅRD).

Distrikt 34.

D. Åsø skov.

1953: 20 par.

»Kolonien forsvundet grundet stormfald« (H. STAUN og A. WOGNSEN).

E. Akkekær skov.

1953: 5–6 par.

1966: 2 par. 1967: Forsvundet (A. WOGNSEN).

Distrikt 36.

E. Merritsskov.

1953: 3–4 par.

»Ikke koloni i mange år« (LINDHARD HANSEN).

Distrikt 37.

B. Korselitze hovedskov.

1953: 9 par.

1960–61: ca. 10 reder, derefter forsvundet (P. WILLEMOES NIELSEN).

C. Korselitze mellemskov.

»Forsvundet i de senere år« (F. V. LARSEN).

D. Korselitze østerskov.

1953: 12 reder.

1967: 3 reder (P. MILTON HANSEN), 5 par (F. V. LARSEN). 1968: 0 par (P. MILTON HANSEN og F. V. LARSEN).

H. Vennerslund nordskov.

1953: 25 reder.

»En del træer er væltet, men ingen tegn på ny koloni« (P. MILTON HANSEN).

Distrikt 38.

B. Nordfeld (Møn).

Før 1938: 4–5 reder (KARL M. DAM).

Distrikt 39a.

H. Knudskov skov.

Ynglet i 30 år op til 1962: 10–12 par, derefter forsvundet (K. NIELSEN).

Distrikt 39b.

E. Skovshoved skov.

1953: 6 par.

1967–68: 0 par (V. G. H. RØNNENKAMP MØLLER).

Distrikt 40.

B. Vrangskov.

1953: 2–3 par.

»Kolonien forsvundet for længe siden« (BØRGE PETERSEN).

C. Næsbyholm storskov.

1953: 1 rede.

Yngleplads kendes ikke (N. K. KNUDSEN).

D. Humleøre.

Koloni grundlagt slutningen af 1950'erne, max. 15 reder. 1967: 7–8 reder, derefter forsvundet efter stormen (CHR. GERSTER).

Distrikt 41.

G. Ørnehoved skov.

1953: 4 par.

1957: Koloni (B. BRUN og O. SCHELDE), derefter kendes forholdene ikke, men formodentlig yngler fiskehejren ikke mere.

I. Store bøgeskov.

Kendt fra 1959.

1959: 4 reder (ANKER PETERSEN). Forsvundet ca.

1961: Op til 6 par (BØRGE PETERSEN).

K. St. Enemærke.

Kendt fra 1965.

1965: 1 par, ingen før eller siden (BØRGE PETERSEN).

Distrikt 42.

D. Toftholm skov.

1953: ca. 15 par.

»Kolonien forsvundet efter at redetræerne er fældet« (CHR. LARSEN).

Distrikt 43.

C. Hagedsted skov.

1953: 1 par.

Ingen koloni (CH. WORM JENSEN, EGON PETERSEN).

Distrikt 44.

D. Selsø østerskov.

1953: ca. 120 par.

Forsvundet gradvis efter fældning af redetræerne. 1967: 15 par. 1968: 0 par (C. J. KNAACK). Flyttet til Bognæs (45aA).

Distrikt 45b.

E. Sjælsølund.

Gammel koloni fra 1930'erne genopstået i 1960.

1960: 5–6 reder (HØRSHOLM SKOVDISTRIKT). 1966:

1–2 par (POUL H. PETERSEN). Derefter forsvundet.

G. Bøgeholmen (Hellebæk).

1953: 5 par.

1967: 3 par. 1968: 0 par (G. BERGSTEN), forsvundet (LEIF RYDENG).

H. Strødam (Hillerød).

En enkelt rede kendes fra 1956 (H. JOHANSEN).

Yngler ikke (C. WEISMANN).

Distrikt 47.

A. Bastemose.

1951: 1 rede på jorden i rørskoven.

Forsvundet året efter (KNUD NØRREGÅRD, POUL NØRGÅRD).

C. Almindingen (sydlige del).

Kendt fra begyndelsen af 50'erne.

1955: 10 reder. 1956: Forsvundet efter stormen

(K. HANSEN, POUL NØRREGÅRD, KNUD NØRREGÅRD).

D. Ølene.

Kendt fra 1957.

1957: 3 par. Forsvundet et par år senere (K. HANSEN, POUL NØRREGÅRD).

Distrikt 48.

D. Halk Hoved skov.

1952: 7–8 par.

Forsvundet omkring 1953 (SØREN ESSENDROP).

Distrikt 49.

E. Brogård plantage.

1953: 23–24 par.

»Kolonien flyttet i 1962 på grund af stormen« (BROCHENHUUS-SCHACK).

Distrikt 50.

B. Mariasminde plantage.

1953: 20–30 par.

Kolonien forsvundet (JØRGEN BANG).

C. Husum plantage.

1953: 2 par.

1967: 10–15 par. 1968: Forsvundet efter stormfald (E. HVIDT, JØRGEN BANG).

HEJREBESTANDENS ÆNDRINGER SIDEN 1953

Med hensyn til hejrepopulationens størrelse og svingninger, samt koloniernes geografiske fordeling i årene mellem 1880 og 1953 henvises til JENSEN (1954), hvor disse forhold er behandlet indgående. Siden 1953 er der imidlertid foregået væsentlige ændringer, som giver anledning til visse kommentarer.

Det samlede antal ynglepar i Danmark skulle i 1968 ligge på 1883 par. Med det store antal oplysninger, jeg har fået, mener jeg ikke, at der er grund til at antage, at det virkelige antal ynglende fiskehejrepar ligger ret langt fra dette tal.

I 1953 skulle der i følge LYNEBORG JENSEN have ynglet 2037 par. Usikkerheden i forbindelse med opgivelsen af dette tal anser jeg imidlertid for væsentlig, idet tallene fra de enkelte kolonier i langt de fleste tilfælde beror på en enkelt meddelers oplysninger. Det samme gør sig gældende med de tre øvrige optællinger, der er foretaget tidligere her i landet.

Det er min opfattelse, at de opgivne tal af landets samlede antal ynglepar i de pågældende fire optællingsår er for lave. Dels har jeg modtaget oplysninger om en del kolonier, der har eksisteret før undersøgelsen er foretaget, og som alligevel ikke er nævnt i de respektive undersøgeres artikler, og dels har ingen af forfatterne søgt at skaffe sig et landsdækkende materiale baseret på forespørgsler til alle landets større skov- og plantagedistrikter, men mest støttet sig til indkomne oplysninger efter opfordringer i dagblade. KRÜGER (1946) har dog kontaktet et mindre antal skovridere og skovfogeder.

Når dette sammenholdes med det, jeg nævnte i afsnittet om indsamlingsmaterialet, og dertil lægges, at den feltornitologiske aktivitet i ældre tid var langt ringere end i de senere år, er det indlysende, at de opgivne tal må behandles med forsigtighed.

På trods af tallenes usikkerhed foretages der alligevel en sammenligning mellem

hejrebestanden i 1953 og 1968. Den geografiske fordeling i Danmark i de to år kan nemlig vurderes relativt sikkert.

I forbindelse hermed har jeg i tabel 1 og figur 2 anvendt de samme regioner, som LYNEBORG JENSEN opdeler landet i.

År <i>Year</i>	1953	1968
I. Øerne øst for Storebælt <i>The islands east of Storebælt</i>	717	564
II. Fyn-Sønderjylland <i>Funen and South Jutland</i>	537	555
III. Østjylland <i>East Jutland</i>	576	481
IV. Nord- og Vestjylland <i>North- and West Jutland</i>	207	283
Hele landet <i>The whole country</i>	2037	1883

Tabel 1. Antal par i regionerne, som angivet på fig. 2, i årene 1953 og 1968.

Table 1. Number of pairs in the regions shown in Fig. 2 in 1953 and 1968.

Som det fremgår ved beregning af tallene i tabel 1 har bestanden på øerne øst for Storebælt haft en nedgang på 21 %, Fyn-Sønderjylland har holdt sig næsten uændret, Østjylland en nedgang på 15 %, medens regionen Nord- og Vestjylland har haft en fremgang på hele 37 %. Landets bestand som helhed skulle være gået tilbage med 7 %. Som nævnt tidligere anser jeg den faktiske tilbagegang, der har fundet sted, som værende noget større. At der er regionale forskelle i ændringen er imidlertid oplagt.

KRAMER (1962) nævner i sin opgørelse af hejrebestanden i Vesttyskland, at hejrerne er meget ømfindtlige overfor forstyrrelser i kolonien. Det kan enhver forvisse sig om ved at besøge en hejrekoloni i yngletiden. Hejrerne går straks på vingerne og kredser højt over skoven indtil fredsforstyrrelsen har forladt stedet.

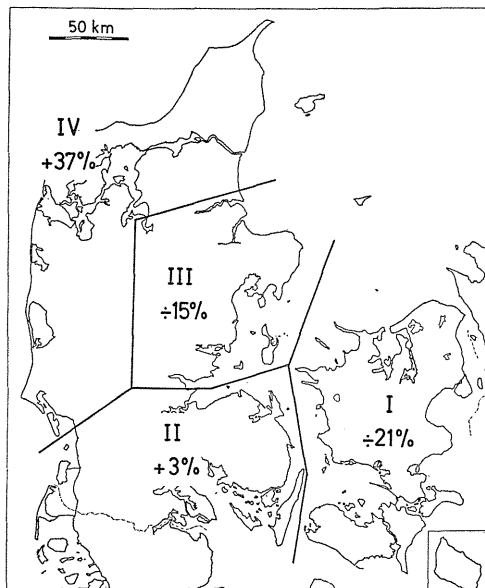

Fig. 2. Kortet viser ændringer i bestanden af ynglende Fiskehejrer fra 1953 til 1968 i de fire regioner.

Fig. 2. The map shows changes in the population of breeding Herons from 1953 to 1968 in the four regions.

ÅRSAGER TIL FORSKYDNING I DEN DANSKE YNGLEBESTAND

Tilbage står så spørgsmålet, hvorfor disse store områder af landet har været uden hejrer indtil for godt 30 år siden. Arten yngler jo, og har i meget lang tid ynglet i Syd norge. Hvordan er det tilsyneladende store hul mellem den norske og sydøstdanske population opstået?

Den mest spændende fortolkning af dette problem gør SPÄRCK (1940) sig til talsmand for, idet han forestiller sig, at den svensk-danske bestand skulle nedstamme fra en population, der blev isoleret ved Ancylussøens bredder i boreal tid for ca. 7000 år siden. Udbredelsesmønsteret stemmer også fortrinligt med hypotesen, da denne blev til i 1940, men siden da har hejren altså koloniseret de områder, der dengang var tomme.

Det forekommer mig helt usandsynligt, at hejren i det enorme tidsrum siden boreal

Det er derfor nærliggende at forbinde tilbagegangen i netop de tættest befolkede regioner herhjemme med befolkningens øgede færdsel i naturområder, således at hejrekolonier i disse områder er genstand for stadig større uro og forstyrrelse. Man kan derfor forestille sig, at hejrerne i årenes løb som følge af denne påvirkning vil udføre en generel bevægelse imod områder med mindre menneskelig aktivitet. Dermed skulle det være muligt at forklare den markante stigning, der har fundet sted i den nord- og vestjyske bestand i de senere år.

Man kunne imidlertid også tænke sig, at fremkomsten af de store plantager i Vest- og Nordjylland har været direkte årsag til denne udvikling. Dertil skal bemærkes, at de første hejrer yngede i dette store område i 1933, hvor et enkelt par slog sig ned i Birkebæk plantage (JENSEN 1954). Der havde på dette tidspunkt allerede været store plantager i mindst et halvt hundrede år, og fourageringsbetingelserne i området har altid været gode, f. eks. i det store Limfjordsområde.

tid ikke skulle have beboet de nordvestlige dele af landet. F. eks. må littorinatransgressionerne i atlantisk tid, hvor der samtidig var masser af skovvækst have skabt udmærkede betingelser for Fiskehejren her i landet. Den har antageligt i den tid været udbredt over hele landet, og dens senere forsvinden i det nordvestlige Jylland hænger måske sammen med den ødelæggelse af skovene, som mennesket påbegyndte i Jernalderen og som fortsatte kraftigere igennem Middelalderen for at kulminere omkring 1800-tallets begyndelse.

De vidtstrakte heder og indsande uden større træbevoksning, der blev resultatet i store dele af Jylland, har hejrerne naturligvis ikke kunnet tilpasse sig.

Da den kraftige kulturelle påvirkning atter indtraf i løbet af dette århundrede, som følge af menneskets lettere adgang til

naturen, er der sket en gradvis bevægelse i populationen mod nord og vest, en bevægelse, der har kunnet finde sted som følge af skovens genopståen i disse tidligere forladte områder.

EKMAN (1922) omtaler det store tom-

rum, der er mellem den norske og dansk-svenske population, men søger iøvrigt ikke at forklare dette forhold nærmere.

LØPPENTHIN (1967) mener, at adskillelsen af de to bestande meget vel kan have fundet sted i sen tid.

BESTANDSÆNDRINGER I ANDRE LANDE

Ser vi på de optællinger, der er foretaget i andre europæiske lande, viser det sig i de fleste tilfælde, at antallet af ynglepar er gået tilbage i de sidste par årtier.

Således blev bestanden i Vesttyskland i 1961 opgjort til 4625 par (KRAMER 1962), medens der i Østtyskland i 1960 ynglede 2070 par (CREUTZ og SCHLEGEL 1961). Bestanden i hele Tyskland før krigen var på ca. 16000 par (CREUTZ 1958). Tilbagegangen er ret markant, selv om Tyskland efter krigen arealmæssigt blev reduceret væsentligt.

I Belgien ynglede der i 1945 800 par, hvorefter der indtrådte et jævnt fald til 175 par i 1965 (VERHEYEN 1966).

I Holland var der 8040 reder i 1935 men kun 4540 reder i 1949. Derefter har tallet været ret konstant med 4780 reder i 1956 og ca. 5000 i 1961. Efter den strenge vinter 1962-63 gik bestanden dog helt ned til 3500-4000 par (VAN DER VEN 1964).

I Frankrig har hejrerne i de senere år været ude for en kraftig nedgang fra 2500 par i 1962 til 1200 par i 1966 (VERHEYEN 1966).

I Schweiz kulminerede bestanden i midten af 50'erne, hvor der ynglede 500-750 par. Derefter har en tilbagegang kunnet spores (BURCKHARDT 1962).

Fra andre lande kan det endvidere nævnes, at de seneste optællinger viser ca. 1000 par i Tjekkoslavakiet, få hundrede par i Østrig og 1000 par i Ungarn (BAUER og GLUTZ 1966).

Vender vi os mod England, hvor der har været årlige optællinger igennem lang tid, viser de sidste tal, der til dato er publiceret, et kraftigt fald fra 1954 til 1963 på

54 % (STAFFORD 1969). Denne voldsomme tilbagegang skyldes dog i væsentlig grad den strenge vinter 1962-63, hvor faldet er særligt mærkbart.

LACK (1954) beretter, at der i England altid er et markant fald i bestanden efter en hård vinter, men derefter en hurtig stigning til det normale. Dette skyldes, at de britiske hejrer er standfugle, i modsætning til forholdet på det europæiske fastland, hvor hejrerne overvejende trækker bort om vinteren (RYDZEWSKI 1956). Endelig mener STAFFORD (1969), at den stadig tiltagende giftspredning også er med til at decimere bestanden.

Ynglebestanden i Sverige var i 1943 på 485 par (DAHLBECK 1946) og i 1959 på 600 par (CURRY-LINDAHL 1959). Der foreligger desværre ikke tal for de seneste år, men det vides, at arten i de senere år har bredt sig mod nord i Sverige, hvilket måske kan tydes derhen, at selve ynglebestanden er i færd med at ekspandere.

Fra Norge foreligger der ikke meddelelser om optællinger af bestanden.

Konklusionen af alle disse oplysninger må derfor blive den, at Fiskehejren i det meste af Vesteuropa tilsyneladende har været ude for en mærkbar nedgang i antallet af ynglepar indenfor de sidste 20-30 år. Hvornår tilbagegangen er indtrådt i de enkelte lande er svært at konstatere, idet intervallerne mellem optællingsårene er for store. Sverige har dog utvivlsomt haft en mindre stigning i bestanden, medens Danmark, som man også kunne forvente ud fra landets intermediære beliggenhed, har haft næsten uforandret antal fra omkring 1950 til 1968.

BESTANDSÆNDRINGER FRA ÅR TIL ÅR

Når der, som her i landet, ikke foretages optællinger af bestanden hvert år, skal tallene fra de enkelte optællingsår vurderes med forsigtighed, når de sammenlignes med hinanden.

Det er givet, at de klimatiske variationer indenfor de enkelte år kan spille en væsentlig rolle, ligesom andre ydre forhold kan påvirke i den ene eller anden retning. Som allerede nævnt har strenge vintre en afgørende indflydelse på bestandsstørrelsen i de engelske hejrekolonier (LACK 1954). I Danmark, hvor kun relativt få hejrer overvintre (og blandt disse er der en hel del svenske), har temperaturen i vintermånederne sikkert ikke den store indflydelse på den samlede bestands størrelse.

Alligevel har jeg undersøgt gennemsnits-temperaturen for månederne januar, februar og marts 1968, der af Meteorologisk Institut er opgivet til henholdsvis $\div 0,8$, $\div 0,5$ og $3,8^{\circ}$ C. Normalen for de tre måneder er $0,1$, $\div 0,1$ og $1,6$. Vinteren 1967–68 har altså ikke temperaturmæssigt afvejet væsentlig fra det normale.

En hel anden faktor, som jeg fik lejlighed til at undersøge, var det enorme stormfald i de danske skove, der skete i 1967. Den mest ødelæggende storm fandt sted i oktober 1967, hvor hele skovpartier især i

den sydlige del af landet simpelt hen blev lagt ned.

Jeg bad derfor i min forespørgsel om at få oplysninger om disse stormes virkning i de skove, hvor der var hejrekolonier. Da jeg samtidig spurgte om antallet af ynglepar i både 1967 og 1968, var det muligt at drage sammenligninger mellem bestanden i de to år.

KRÜGER (1946) antog, at den spredning af kolonierne, som han konstaterede ved sin optælling i 1944–45, skyldtes den kraftig forøgede hugst i skovene, som foregik under krigen. Han nævnte dog også eksempler på, at hejrerne efter hugst søgte at finde nye ynglepladser indenfor samme skovområde.

Det er især de unge hejrer, der prøver at kolonisere nye områder (LACK 1954), medens de gamle er mere stedfaste.

Jeg modtog oplysninger om virkningerne af stormene fra ialt 70 kolonier. De lokaliteter, hvor stormskaderne har været ubetydelige er angivet med en åben cirkel på kortet, figur 3, medens de udfyldte cirkler symboliserer steder med betydelige stormskader.

Det fremgår af tabel 2, der omfatter de 64 kolonier, hvorfra der af de samme personer er givet oplysninger fra begge år, at

	Antal kolonier med tilbagegang <i>No. of colonies decreasing</i>	Antal kolonier med fremgang <i>No. of colonies increasing</i>	Antal kolonier uden ændring <i>No. of colonies unchanged</i>	Antal ynglepar <i>No. of breeding-pairs</i>		Ændring <i>Changing</i>
				1967	1968	
27 kolonier med stormskade <i>27 colonies damaged by gales</i>	11	5	11	484	442	$\div 42$
37 kolonier uden stormskade <i>37 colonies, not damaged by gales</i>	11	15	11	886	928	+42

Tabel 2. Frem- eller tilbagegang i bestanden fra 1967 til 1968 i kolonier, hvorfra der haves oplysninger fra begge år.

Table 2. Increase or decrease in the population from 1967 to 1968 in colonies of which information from both years are available.

antallet af ynglepar i mange tilfælde går ned efter ødelæggelser i de skove, hvor rederne findes (kun 5 af de 27 kolonier viser fremgang), medens der blandt kolonierne uden stormskade er 15 med fremgang og 11 med tilbagegang.

Tabel 2 viser også antallet af ynglepar i de 64 kolonier i årene 1967 og 1968. Den samlede bestandsændring mellem de to år i disse kolonier har altså, hvilket naturligvis er tilfældigt, været 0.

Da antallet af ynglepar i de 64 kolonier udgør over 70 % af landets samlede bestand, er der grund til at antage, at disse kolonier er repræsentative for hele landet, således at antallet af ynglepar i Danmark i 1967 og 1968 har været næsten det samme.

Man kan altså konkludere ud fra tallene, at stormfald i hejrekolonier kun har en begrænset skadelig virkning. Der er formodentlig en del hejrer, der, når de ankommer til den ødelagte koloni om foråret, ikke når at få tilpasset sig de ændrede forhold på stedet. Muligheder for redegbygning i nærliggende områder er måske endda begrænsede, og hele den uro, der opstår i forbindelse med flytning af kolonien, forhindrer måske en del par i at yngle.

Det er nærliggende at antage, at bestanden i et område efter en nedgang forårsaget af stormfald vil rette sig op igen i løbet

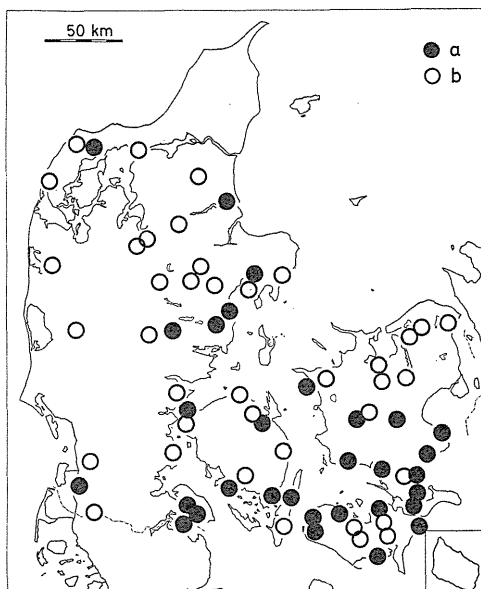

Fig. 3. Placeringen af de 70 kolonier, hvorfra der haves oplysninger om stormskadens omfang. a. Kolonier med stormskade. b. Kolonier uden stormskade.

Fig. 3. Location of the 70 colonies on which information concerning the size of destruction by storms is available. a. Colonies damaged by gales. b. Colonies not damaged by gales.

af få år, eftersom fourageringsmulighederne i området jo ikke er gået tabt. Sammenhængen mellem fourageringsmulighederne og koloniernes størrelse vil blive behandlet i følgende afsnit.

KOLONIERNES STØRRELSE

Udviklingen her i landet er tydeligvis gået mod en forøgelse af koloniernes antal samt

et mindre antal hejrer i hver koloni. Tabel 3 understreger klart dette forhold:

År Year	Antal kolonier No. of colonies	Antal par No. of pairs	Gennemsnit par/koloni Average pairs/colony
1912 ¹⁾	23	1160	50
1927	28	1440	51
1944-45	52	1580	30
1953	81	2037	25
1968	107	1883	18

¹⁾ Sønderjylland ikke medregnet

¹⁾ Southern Jutland not included

Tabel 3. Resultatet fra de 5 optællinger af Fiskehejrer i Danmark.

Table 3. Results of the 5 counts of Herons in Denmark.

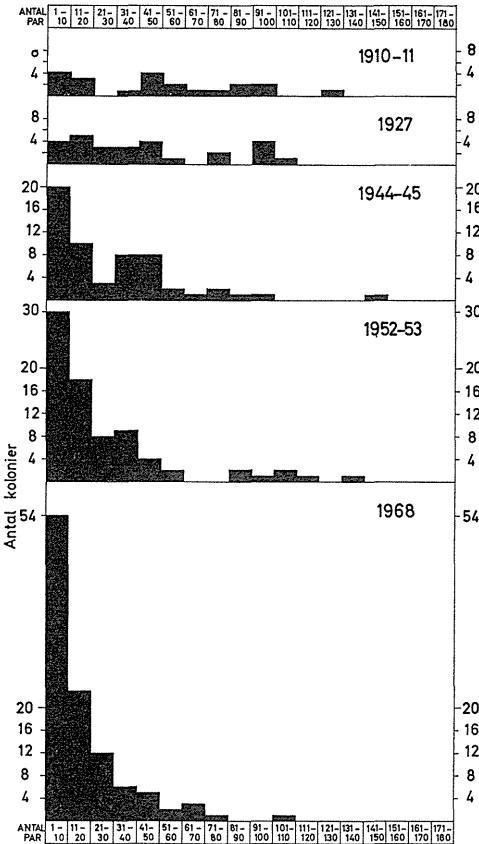

Fig. 4. Fordelingen af de danske hejrekolonier efter deres størrelse i de nævnte optællingsår.

Fig. 4. Distribution according to size of the heronries.

Endnu mere tydeligt fremgår denne udvikling af figur 4, der viser antallet af kolonier som funktion af koloniernes størrelse. Histogrammerne er konstrueret ud fra de oplysninger, der haves gennem de fem optællinger. Man kan på ordinataksen aflæse, hvor mange kolonier der i det pågældende optællingsår var af de på abscissen nævnte størrelser. Det har vist sig at være mest hensigtsmæssigt at anvende intervaller på 10 par, ikke mindst på grund af det ringe antal kolonier i de ældre optællinger.

I 1910-11 og 1927 er der en jævn fordeling af kolonier indenfor intervallerne

helt op til og med 100 par. Der var altså, da disse to optællinger blev foretaget, tilsyneladende lige mange store og små kolonier. Det er imidlertid overordentlig sandsynligt, at en del små kolonier er blevet overset, således at de to grupper op til 20 par bør omfatte et noget større antal.

Med optællingen i 1944-45 begynder der en klar udvikling imod en forøgelse af antallet af små kolonier. Denne udvikling fortsætter i perioden til 1952-53, hvor langt over halvdelen af koloniernes har fra 1 til 20 par.

Siden 1953 er den mest iøjnefaldende udvikling den, at de helt store kolonier (over 80 par) med en enkelt undtagelse er forsvundet. I 1953 yngede således 37 % af de danske hejrer i kolonier på over 80 par, medens det i 1968 kun drejede sig om 6 %. I 1927 omfattede de 6 kolonier, der var på over 80 par ialt 47 % af den samlede ynglebestand.

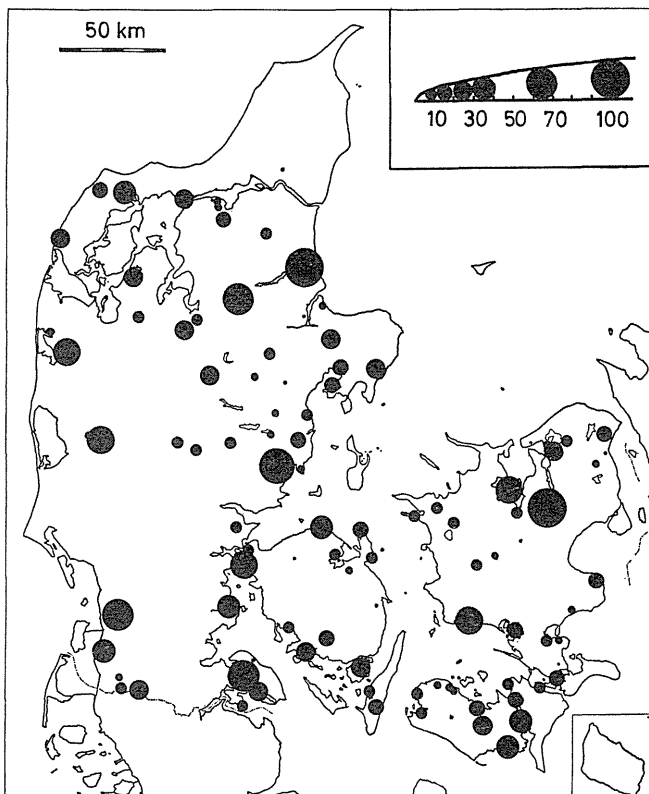
Over halvdelen (54) af de danske hejrekolonier i 1968 var på 10 par og derunder, men antallet af par i disse kolonier udgjorde kun 15 % af landets ynglebestand.

Som allerede nævnt er det rimeligt at antage, at mange helt små kolonier er blevet overset ved de ældre optællinger. Histogrammerne i figur 4 synes dog på trods af dette at vise en så klar tendens, at man roligt kan konkludere, at hejrekolonierne her i landet har undergået væsentlige ændringer i dette århundrede med hensyn til deres størrelse. De helt store kolonier er stort set forsvundet, formodentlig som følge af kraftig efterstræbelse fra menneskets opstået spredt over hele landet.

I Østtyskland viser opgørelsen over koloniernes størrelse i 1960 (CREUTZ og SCHLEGEL 1961), at man har betydelig færre helt små kolonier end i Danmark. Under en fjerdedel af koloniernes var på 10 par og derunder, medens denne kategori som nævnt udgjorde over halvdelen her i landet i 1968. I Østtyskland omfattede antal-

Fig. 5. Hejrebestandens geografiske fordeling i 1968. Koloniernes beliggenhed er angivet med cirkler, hvis areal er proportionalt med antallet af ynglefugle.

Fig. 5. Map showing the geographical distribution of Grey Herons in 1968. The location of the colonies is shown by circles the size of which is proportional to the number of breeding pairs.

let af ynglepar i de helt store kolonier til gengæld en væsentlig del af den samlede bestand. Fordelingen efter koloniernes størrelse minder i øvrigt mest om forholdene her i landet omkring 1944–45.

Den tendens, at koloniernes antal forøges, samtidig med at de bliver mindre, kendes også fra udlandet. I Skotland var der i 1929 110 kolonier med 755–806 par. I 1954 var antallet af par steget til 1061–1110 fordelt på 177 kolonier (GARDEN 1958). Koloniernes antal var altså steget med 61 %, medens antallet af ynglepar kun var forøget med 39 %.

Det mest sandsynlige er, at fourageringsmulighederne i området er bestemmende for koloniens størrelse. LACK (1954) anfører, at der er en kritisk øvre grænse for antallet af ynglepar i en koloni, og at denne grænse er bestemt af fødemængden i området. Dette ses bl. a. af, at der langs selve

Themsens store kolonier, medens der langs bifloderne, hvor der er ringere fourageringsmuligheder, er små kolonier. LACK anfører i øvrigt, at stigning i én koloni medfører fald i en nærliggende koloni.

Også KRAMER (1962) i Tyskland nævner, at koloniernes størrelse er afhængig af fødemængden i området. Det fremgår desuden klart af hans udbredelseskort, at de store kolonier findes i Nordtyskland ud mod Nordsøen og Østersøen.

Det samme gør sig gældende i Holland, hvor bestanden er betydeligt tættere omkring de store lavvandede områder nær kysten, end den er længere østpå (BRAAKSMA et al 1950).

Det må altså være muligt for en hejrebestand at tilpasse sig en sådan størrelse, at området fourageringsmæssigt kan bære den. Måske, mener LACK (1954), besætter de unge ikke-ynglefugle i 1. år eventuelle

redepladser i kolonien, idet de på en eller anden måde »undersøger«, om områdets fødeforsyning kan bære flere par. Hvis dette ikke er tilfældet, går de til nye steder.

Når man ser på kortet, figur 5, over den danske ynglebestands udbredelse, er det helt tydeligt, at de store kolonier især findes på lokaliteter i nærheden af fjorde o. l. De fire største kolonier i landet, nemlig Bognæs, Lounkær, Vårsø og Arnkils Fredsskov er alle beliggende ved lavvandede fjorde, hvor der sikkert er rige fourageringsmuligheder.

Kolonien på Bognæs har en meget interessant historie. I 1953 yngede der ikke hejrer her, men i årene derefter begyndte man en kraftig fældning af træer i den 7 km derfra liggende Selsø Østerskov, hvilket også gik alvorligt ud over de redetræer, hvor der i 1953 yngede 120 par. Hejrerne

flyttede gradvist til Bognæs, hvor der var ro, og bestanden her voksede år efter år i takt med nedgangen i Selsø Østerskov. I 1968 var der ikke flere ynglende hejrer i sidstnævnte skov, medens der på Bognæs dette år yngede 110 par, landets største koloni.

Dette kan sikkert tages som eksempel på, at et konstant antal ynglepar kan finde tilstrækkelig føde indenfor et afgrænset område. Det er i denne forbindelse værd at bemærke, at hejrebestanden i Selsø Østerskov i perioden 1927-53 ikke har undergået væsentlige ændringer.

Meget tyder altså på, at det fourageringsområde, som hejrerne i dette tilfælde benytter sig af, netop kan bære en bestand på godt 100 par, idet man ellers måtte formode, at der var sket større ændringer i antallet af fugle.

UNGEKULDENES STØRRELSE

Oplysninger i litteraturen om ungekuldernes størrelse er yderst sparsomme, således at en sammenligning mellem forskellige lande ikke har været mulig.

LACK (1949) omtaler to forskellige kolonier i England, hvor antallet af unger i de enkelte reder er fastslået. De to kolonier lå ret tæt ved hinanden, og i den ene var der ved optællinger i april-pr. maj 65 reder med unger og et gennemsnit på 3,8 unger pr. rede. Næsten alle ungerne er på den tid af året helt små. I ult. juni var der i den anden koloni 105 ungekuld, men her var gennemsnittet kun på 2,1 unge pr. rede. I slutningen af juni er næsten alle ungerne i rederne ved at være flyvefærdige, så yderligere dødelighed i rederne er meget minimal.

En sammenligning mellem de opgivne talstørrelser fra de to kolonier tyder på, at ungedødeligheden er ganske betragtelig, men det må indrømmes, at oplysninger fra samme koloni på forskellige tidspunkter af året havde været at foretrække.

Fra Danmark har jeg modtaget oplys-

ninger om kuldstørrelser fra to ringmærkere, der i 1968 har mærket i henholdsvis Lounkær skov (HENRIK BRANDT) og Hønschalsen (EGON PETERSEN). Tabel 4 omfatter de kuld, hvor ungerne har nået en sådan størrelse, at de har kunnet ringmærkes.

En anden hejreringsmærker, JØRGEN LARSEN, der har mærket flere hundrede unger i kolonier i Jylland og på Fyn, oplyser, at de fleste unger når at forlade rederne, hvis de først har opnået den størrelse, hvor de ringmærkes. JØRGEN LARSEN, der desværre ikke har eksakte oplysninger om kuldstørrelser, angiver et formodet gennemsnit af unger pr. rede i de fynske kolonier på ca. 4, medens det er lidt lavere i Sydjylland. Det er således også ret almindeligt med 5 unger i rederne på Fyn, medens dette forekommer relativt sjældent i Sydjylland.

Hvis de opgivne tal fra de danske kolonier er dækkende for landet som helhed, tyder det altså på, at der forlader omkring 4 unger pr. rede i vore hejrekolonier. Tal-

Koloni <i>Colony</i>		Antal unger i rederne <i>No. of young in the nests</i>					Gennemsnit unger/rede <i>Average young/nest</i>
		2	3	4	5	6	
Lounekær (11F)	Antal reder <i>No. of nests</i>	1	2	8	2	–	3,8
Hønehalsen (43B)	Antal reder <i>No. of nests</i>	–	2	9	5	1	4,6

Tabel 4. Ringmærkede ungekults størrelse i kolonierne i Lounekær skov og Hønehalsen 1968.

Table 4. The size of broods with ringed youngsters in the heronries at Lounekær and Hønehalsen in 1968.

let synes stort i forhold til angivelserne fra England, hvor der i kolonien med de store unger kun blev optalt 2,1 unge pr. rede. Der er dog sikkert store svingninger i ungeproduktionen imellem de enkelte år bestemt af klimatiske og ernæringsmæssige faktorer, hvorfor en sammenligning ud fra så relativt spinkle materialer, som det her dre-

jer sig om, ikke umiddelbart kan foretages.

HOLSTEIN (1927) anfører, at kuld med over 4 store unger er meget sjældne, og at det mest normale er 3. Den asynkrone klækning, som praktiseres hos Fiskehejren, er ifølge HOLSTEIN årsag til, at en eller to af de mindste unger ofte dør af sult eller simpelt hen bliver ædt af de større.

REDETRÆERNES ART

Der er ikke ved tidligere undersøgelser af hejrer herhjemme foretaget nøjere analyser over redetræernes art og disses talmæssige fordeling i forskellige egne af landet. KRÜGER (1946) har dog et skema over hejrekolonierne fordeling i landet efter arten af redetræer, hvoraf det fremgår, at løvtræer er de foretrukne redetræer på øerne, medens nåletræer er det i Jylland. Dette virker ikke overraskende, når man tager nåletræernes langt større hyppighed i Jylland i betragtning.

En nøjere analyse af forholdene bør dog ikke kun omfatte antallet af kolonier, som er anbragt i den pågældende træart. Langt mere rimeligt er det at optælle det samlede antal ynglepar i hver træart og derefter udregne den procentvise fordeling i storregionerne.

Jeg har valgt kun at skelne mellem antallet af reder anbragt i løvtræer og nåletræer, for at den statistiske usikkerhed ikke skal blive for stor. I tabel 5 er disse størrelser sammenlignet med den arealmæssige fordeling af de to hovedtyper af træer. Alle tal i tabellen er opgivet i procent.

Det fremgår tydeligt, at der på øerne er proportionalitet mellem antallet af reder i de pågældende træer, og det areal disse udgør af det samlede træareal. I Jylland er der relativt for mange reder anbragt i løvtræer i forhold til det areal, løvtræerne ud-

	Øerne <i>The islands</i>		Jylland <i>Jutland</i>	
	Skovareal* <i>Area</i> %	Reder <i>Nests</i> %	Skovareal <i>Area</i> %	Reder <i>Nests</i> %
Løvtræer <i>Deciduous trees</i>	66	69	23	33
Nåletræer <i>Coniferous trees</i>	34	31	77	67
I alt <i>Total</i>	100	100	100	100

* Efter: P. KJØLLER: Danske Skovdistrikter 1966.

Tabel 5. Den procentvise fordeling af antallet af reder anbragt i de to kategorier af træer sammenlignet med det areal, som disse træer udgør i Jylland og på øerne.

Table 5. Percentage number of nests placed in the two categories of trees in comparison with the area covered by these trees in Jutland and on the islands.

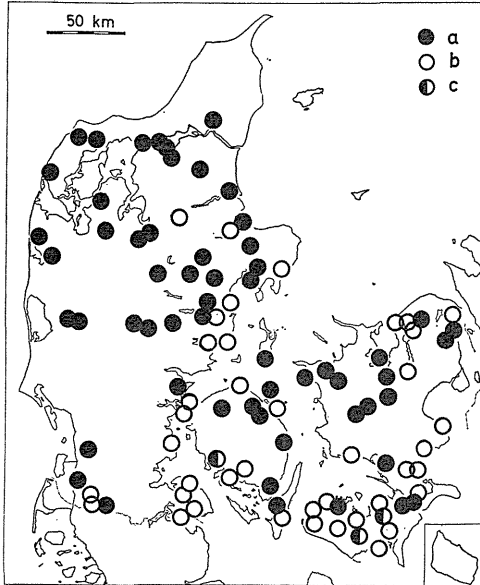

Fig. 6. Kortet viser hvilken kategori af træer, de forskellige kolonier er anbragt i. a: Nåletræer. b: Løvtræer. c: Blandet.

Fig. 6. The map shows in which category of trees the different colonies are placed. a: Coniferous trees. b: Deciduous trees. c: Mixed.

gør. Dette skyldes, at de store vestjydske klitplantager, der i de fleste tilfælde ikke er velegnede for hejrer, kun indgår i tallet over nåletræsarealet og ikke har nogen indflydelse på antallet af reder.

Man kunne godt forestille sig, at der hos hejrerne var en eller anden form for arvelig tilpasning for en bestemt type af træer. En hejre, der var opvokset i en rede i et grantræ, skulle i så fald selv, når den blev yngledygtig, bygge rede i et nåletræ. Dette synes ikke at være tilfældet. Der er mange

eksempler på, at kolonier pludselig er flyttet fra en kategori af træer til en anden, f. eks. hvis de gamle redetræer i mellemtiden er fældet. Store kolonier kan ligefrem alternere mellem løv- og nåletræer indenfor ret korte åremål.

Af de 11 kolonier, der både eksisterede i 1968 og i 1927, da Holstein foretog sin optælling (HOLSTEIN 1927), er 5 skiftet fra løvtræ til nåletræ eller omvendt. Siden KRÜGERS optælling i 1944–45 (KRÜGER 1946) har 8 ændret trætype, medens 20 har holdt sig stationære.

Endelig skal nævnes en ret afvigende form for redeanbringelse, som må siges at være ret utypisk for arten, og som her i landet kun er kendt fra en enkelt lokalitet. Det drejer sig om reder anbragt nær overfladen i moser med Tagrør (*Phragmites communis*) eller anden sumpvegetation. En sådan rede fandt A. LARSEN i 1951 i Baste-mose på Bornholm (LARSEN 1952). Han skriver bl. a. om denne rede: »Redematerialet bestod af afbrækkede birkekviste, der hvilede tungt på staren's nedadbøjede blade og stængler, og redens bund lå kun ca. 30 cm højere end vandoverfladen.«

Fra Vesteuropa kendes der lignende eksempler i Holland og Tyskland (KRAMER 1962), i Schweiz (BURCKHARDT 1962), i Østrig (BAUER og GLUTZ 1966) samt en enkelt gang i Sverige (POUSETTE 1965).

I Norge ruger hejrerne i træløse områder direkte på den nøgne klippe. Således beretter BERNHOFT-Osa (1946) om en koloni på Toftøy i nærheden af Stavanger, hvor rederne lå på en fjeldvæg på vestsiden af øen.

OMRÅDER HVOR FISKEHEJREN IKKE YNGLER

I afsnittet om det indsamlede materiale omtalte jeg værdien af såkaldt »negative« oplysninger, d. v. s. oplysninger om, at arten ikke yngler i den pågældende skov eller plantage.

I det følgende nævnes en række skov- eller plantagedistrikter, hvorfra jeg har

modtaget meddelelse om, at Fiskehejren ikke har ynglet i de senere år. Jeg har i listen kun medtaget de større distrikter (over 400 ha).

Jylland:

Baldersbæk plantage, Boller, Clausholm, Dronninglund Storskov, Dybvad skov, Emmedsbo-

Brøndstrup plantage, Fanø, Feldborg, Fromsejer, Fussingø, Gråsten, Haderslev, Hedeselskabets 1., 2., 3., 4., 5., 6., 11., 14. og 15. distrikt, Hjarde-mål klitplantage, Høgildgård plantage, Højkol skov, Katholm, Klitplantager i Hjørring, Ringkøbing, Tønder og Ribe amter, Klelund plantage, Lild klitplantage, Lindenberg (del af Rold skov), Lindet, Læsø, Løndal, Meilgård, Nedergård, Nystrup klitplantage, Oxholm, Palsgård (Gludsted plantage m.m.), Randbøl, Rathlausdal, Rosenvold, Rye Nørskov, Rømø, Silkeborg, Skramso, Skærbæk plantage, Sostrup, Stenbjerg klitplantage, Stenderup, St. Hjælland plantage, Svinkløv klitplantage, Thorup klitplantage, Tinghede, Toft skov, Tranum klitplantage, Tvorup klitplantage, Ulborg, Varde kommunes plantager, Viborg, Willestrup, Åbenrå, Åkjær.

Fyn:

Broholm, Glorup, Holstenshuus, Hvidkilde, Kra-gerup, Langesø, Ravnholt.

Lolland-Falster:

Christianssø, Krenkerup, Oreby-Berritzgård, Orupgård, Pederstrup.

Sjælland:

Bidstrup, Bregentved, Charlottedal, Dønnerup, Farum, Gammelkjøgegård, Giesegård, Gisselfeldt, Grib skov, Gunderslevholm, Herlufsholm, Holme-gård, Jægersborg, Jægerspris, Klintholm, Kongs-dal, København, Ledreborg, Liliendal, Lystrup, Løvenborg, Odsherred, Svenstrup, Torbenfeldt, Valløe-Lellinge.

RESUMÉ

Det samlede antal ynglepar i Danmark er for 1968 opgjort til 1883 par, en tilsyne-ladende nedgang fra 1953 på 7 %. Forfat-teren anser nedgangen for at have været større, idet de opgivne tal fra tidligere op-tællinger betragtes som for lave.

Der er markante regionale forskelle i ændringen siden 1953, idet bestanden i Nord-og Vestjylland er gået frem med 37 %, medens Østjylland og øerne øst for Storebælt viser klar tilbagegang. Fyn-Søn-derjylland synes at have stagneret.

I de fleste europæiske lande har der vist sig ofte betydelige nedgange i bestanden indenfor de sidste ca. 20 år.

Virksomheden af det kraftige stormfald i 1967 har været en ret begrænset nedgang i bestanden i de stormramte områder.

Den udvikling, der tydeligvis er gået mod en forøgelse af koloniernes antal i lø-

bet af dette århundrede, er fortsat, samti-dig med at de enkelte kolonier er blevet mindre. Der er nu gennemsnitlig 18 par hejrer i hver koloni mod 50 ved århundre-dets begyndelse.

En opgørelse over ungekuldenes størrel-se i flere forskellige hejrekolonier her i landet tyder på, at der i 1968 gennemsnit-lig er produceret ca. 4 flyvefærdige unger i hver beboet hejrerede.

Valg af redetræerne er tilsyneladende ikke et spørgsmål om arvelig tilpasning for en bestemt type af træer, idet kolonier kan flytte fra en slags træer til en anden. An-tallet af reder i en bestemt kategori af træer er stort set proportionalt med det areal, de pågældende træer udgør af det samlede træareal indenfor en bestemt re-gion.

SUMMARY IN ENGLISH

Distribution of the Grey Heron (Ardea cinerea) in Denmark 1968.

Introduction

Censuses of the breeding population of the Heron (*Ardea cinerea*) have previously been made, four times. In 1910-11 by V. WEIBÜLL (1912), in 1927 by V. HOLSTEIN (1927), in 1944-45 by CHR. KRÜ-GER (1946), and finally in 1952-53 by LEIF LYNE-BORG JENSEN (1954).

The main purpose of the investigation in 1968

was to elucidate the geographical distribution of the species, the number of pairs and ecological and zoogeographical changes.

Material

The data were produced in different ways of which the three most important were:

1) Questionnaires sent to more than 500 persons

associated with Danish forests throughout the country.

2) Requests in magazines and newspapers to cooperate in the investigation.

3) The author's own visits to the colonies.

In most cases several persons sent in data from each colony, all of which were examined individually. The colonies are listed on p. 48-54 and for each information on the number of breeding pairs as well as the tree species is given.

Heronries in 1968

In the survey is listed the number of breeding pairs known since 1953 from all heronries in Denmark. After this thorough investigation it is doubtful whether there are heronries in Denmark which are not included in the survey.

The counts show that in 1968 1883 pairs were breeding in Denmark in 107 colonies.

Changes in the population since 1953

In 1953 2037 pairs were supposed to breed in Denmark (JENSEN 1954). Apparently, there has therefore been a decrease of 7 per cent in the total population. That regional differences exist is evident from Fig. 2 which shows the change in per cent from 1953 to 1968 in the four regions.

Since the population has decreased mainly in areas with dense human population it is suggested that the increased human activity may account for the migration of the Heron to more undisturbed areas in North- and West-Jutland.

In other European countries the Heron has decreased in number in the last few decades.

Development of the population

SPÄRCK (1940) was of the opinion that the population in Sweden and Denmark originated from a population on the shores of the Ancylus Sea in Boreal Time 7000 years ago. The distribution pattern in Denmark in 1940 was in good agreement with this hypothesis, but since then the Heron has colonized the areas which were unoccupied at that time.

The present author is of opinion that the eastern distribution of the species about 30 years ago is due to the damage done to the forests by man up till 1800 which laid the greater part of North and West Jutland completely bare and transformed the areas into extensive heaths and inland dunes.

Not until the end of the 19th Century when the extensive plantations grew up did the Heron return. The new colonization however did not start until about 1940, and since then many new

colonies have appeared in North and West Jutland.

This development will probably continue for some more years.

Gales

The gales in Denmark in 1967 do not seem to have caused a decrease in the population, although many colonies suffered badly. From 1967 to 1968 only a small decrease was ascertained in the colonies which were exposed to the strong gales (see table 2). Since the foraging possibilities are unchanged the population most probably will soon be restored.

Size of colonies

In this century the number of colonies has been constantly increasing, whereas the average size of the colonies has decreased (Table 3 and Fig. 4).

Fig. 5 shows that the four largest colonies are all situated at shallow fjords with an abundance of food.

At Bognæs (colony 45aA) on Zealand 110 breeding pairs were observed in 1968, while there was no heronry here in 1953. The heronry was established when the nesting trees in a large colony 6 km further north in Selsø Østerskov has been felled in the beginning of the fifties. In this colony about 100 pairs bred in 1953, and the number of breeding pairs decreased simultaneously with the increase of the Bognæs colony.

This indicates that the limited foraging area of the herons may support a population of about 100 pairs. Otherwise there would have been a greater change in the number of birds due to the removal of the colony.

Size of broods

A list of the size of broods in different heronries (Table 4) seems to show that in 1968 there were on average about four fledged young in each nest.

Species of nest trees

As shown in Table 5 there is proportionality between the number of nests placed in a given species of trees and the area covered by these trees in the total tree area.

Fig. 6 shows the species of trees in which the heronries were placed.

Finally, is mentioned a nest which in 1951 was found in a reed bed (*Phragmites communis*). This is the first record of this unusual nest site in Denmark.

LITTERATUR

- BAUER, K. N. und U. N. GLUTZ, 1966: Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Vol. I. – Frankfurt am Main.
- BERNHOF-OSA, A., 1946: Fra Fuglelivet Ved Vik I Nedstrand. – Stavanger Museums Årbok 1946.
- BRAAKSMA, S. J. et al, 1950: Overzicht van de broedkolonies van de Blauwe Reiger, *Ardea cinerea* L., in Nederland in 1949. – *Ardea* 38: 157.
- BURCKHARDT, D., in 1962 U. N. GLUTZ: Die Brutvögel der Schweiz. – Aarau.
- CREUTZ, G., 1958: Zur Biologie des Graureihers. – *Der Falke* 5: 208–213.
- CREUTZ, G. und R. SCHLEGEL, 1961: Das Brutvorkommen des Graureihers in DDR. – *Der Falke* 8: 377–386.
- CURRY-LINDAHL, K., 1959: Våra fåglar i Norden. Vol. 1. – Stockholm.
- DAHLBECK, N., 1946: Hägerstammens storlek i Sverige under åren 1941 och 1943. – *Vår Fågelvärld* 5: 114–118.
- EKMAN, S., 1922: Djurvärldens Utbredningshistoria På Skandinaviska Halvön. – Stockholm.
- GARDEN, E. A., 1958: The National Census of Heronries in Scotland 1954 with a Summary of the 1928/29 Census. – *Bird Study* 5: 90–109.
- HOLSTEIN, V., 1927: Fiskehejren. – København.
- JENSEN, L. L., 1954: Fiskehejren (*Ardea c. cinerea* L.) som ynglefugl i Danmark. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 48: 189–218.
- KJØLLER, P., 1966: Danske Skovdistrikter 1966. – København.
- KRAMER, H., 1962: Das Vorkommen des Fischreihers (*Ardea cinerea*) in der Bundesrepublik Deutschland. – *Journal für Ornithologie* 103: 401–417.
- KRÜGER, Chr., 1946: Kolonier af Fiskehejre (*Ardea c. cinerea*) i Danmark. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 40: 216–235.
- LACK, D., 1949: The Apparent Survival-Rate of Ringed Herons. – *British Birds* 42: 74–79.
- LACK, D., 1954: The Stability of the Heron Population. – *British Birds* 47: 111–121.
- LARSEN, A., 1952: Rede af fiskehejre (*Ardea cinerea*) på en mosetue. – *Flora og Fauna* 58: 17–19.
- LØPPENTHIN, B., 1967: Danske ynglefugle i fortid og nutid. – Odense.
- POUSETTE, L. E., 1965: Häger (*Ardea cinerea*) häckande i vass utomför Norrtälje. – *Vår Fågelvärld* 24: 59.
- RYDZEWSKI, W., 1956: The nomadic Movements and Migrations of the European Common Heron (*Ardea cinerea* L.). – *Ardea* 44: 71–188.
- SPÄRCK, R., 1940: Den danske Dyreverden dyregeografisk og indvandringshistorisk belyst, p. 46. – København.
- STAFFORD, J., 1969: The census of heronries 1962–63. – *Bird Study* 16: 83–88.
- VAN DER VEN, J., 1964: De Blauwe reiger in 1963 en 1964 in Nederland. – *Limosa* 37: 308–309.
- WEIBÜLL, V., 1912: Hejren (*Ardea cinerea*) i Danmark nu og tidligere. – *Dansk Ornith. Foren. Tidsskr.* 6: 80–89.
- VERHEYEN, R. F., 1966: Het Voorkomen Van De Blauwe Reiger, *Ardea Cinerea Cinerea* (L.) In Belgie etc. – *Le Gerfaut* 56: 374–403.

Manuskriptet modtaget 18. september 1969.

Forfatterens adresse: Mariendalsvej 52B, 2000 København F.